

Vadeli çek düzenlenebilir mi?

Tacir ticaret hayatında kambiyo senetlerini birkaç amaç için kullanır. En temel amaç ödeme ve vadeli ödeme suretiyle aslen kredilendirmez. Ödeme unsuru, büyük bedellerin nakit taşınması risklerini ortadan kaldırmak, işlemlerde resmiyeti ortaya koymak bakımından kullanılır. Aslen çekin ilk ve asli kullanım amacının ödeme olduğunu, tacirin nakit ödeme yerine derhal bankadan tahsil edilebilecek bir evrak düzenleme ihtiyacını karşıladığı ortadadır.

Bono (senet) ise, vadeli bir ödeme enstürimanı olarak kurgulanmış olup bu niteliği gereği aslen tacirin bu evrağı düzenleyerek kendisini kredilendirmesi sağlanmaktadır.

FİİLİ DURUMLA YASAL DURUM PARALEL OLMAKTAN ÇIKTI

Çekte muhatap bankanın rolü, eskiden cezai müeyyidesinin mevcudiyeti ve ciddiyeti çeki tercih edilir bir tahsilat aracı haline getirmiştir.

Avukat Volkan Erel

Ancak piyasanın yasa da yeri olmamasına rağmen vadeli çek düzenlemesi pratiği geliştirmesi, hesapta olmayan bedellere ileriye yönelik hesapta para olacağı umuduyla çek düzenlenmesi alışkanlığının yaygınlaşması neticesinde fiili durum ile yasal durum paralel olmaktan çıkmıştır. Dolayısıyla çek güvenilirliğini yitirmiş, karşılıksız çek keşide edenlere verilen cezalarda eleştirilir hale gelmiştir.

Gerek 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu' nun

gerekse 6273 sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte çek mevzuatındaki değişiklikler çeklerde ticari hayatı etkileyecek olumlu ya da olumsuz olduğu tartışmalı yeni dinamikler meydana getirmiştir. Çekin nasıl vadeli hale getirildiği ve karşılıksız çek keşide etmenin müeyyidesinde son durumun ne olduğunu kısaca izah edersek;

ÇEKLERDE MUHATAP SADECE BANKADIR VE BAŞKA BİR KİŞİ ÜZERİNE ÇEK KEŞİDE EDİLMESİ BU İŞLEMİN SADECE HAVALE HÜKMÜNDE OLMASI ŞEKLİNDE HÜKÜM DOĞURUR

Öncelikle çek, polişe ve bonodan sonra yeni 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 780 ve 823. maddeleri arasında düzenlenmiş bulunmaktadır. Çeklerde üçlü bir ilişki olan havale ilişkisi var olup muhatap daima bankadır. Çek yasadan kaynaklı özellikleri itibari ile ödeme aracıdır. Bunun yanında çeklerde muhatap sadece bankadır ve başka bir kişi üzerine çek keşide edilmesi bu işlemin sadece havale hükmünde olması şeklinde hüküm doğurur.

Ticaret Kanunumuzun muhatap olma ehliyeti başlıklı 782. maddesinde de bu durum;

“(1) Türkiye’de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka olabilir.

(2) Diğer bir kişi üzerine düzenlenen çek

yalnız havale hükmündedir.”

şeklinde düzenlenmiştir.

“DÜZENLENME GÜNÜ OLARAK GÖSTERİLEN GÜNDEN ÖNCE ÖDENMEK İÇİN İBRAZ OLUNAN ÇEK, İBRAZ GÜNÜ ÖDENİR”

Çekin diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak kendine has özelliği, para yerine geçen bir ödeme aracı ve görüldüğünde ödenir olmasıdır. Nitekim yeni Ticaret Kanunu'nun çeklerin muacceliyeti başlıklı 795. maddesi;

“(1) Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir.

(2) Düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çek, ibraz günü ödenir”

şeklinde düzenlenerek çeklerin bir ödeme aracı olduğu ve görüldüğünde ödendiği vurgulanmıştır. Yine TTK' nın ödeme için ibraz başlıklı 796, 797 ve 798. maddeleri çekin kanunda sayılan ihtimallere bağlı olarak yetkili hamil tarafından muhatap bankaya ibraz edileceği süreleri düzenlemiştir. Buna göre;

“ÖDEME İÇİN İBRAZ...

1. Genel olarak MADDE 796-

(1) Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.

(2) Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenle-

nen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve aynı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdenize sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdenize sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa

3. Takas odası MADDE 798-
(1) Çekin bir takas odasına ibrazı ödeme için ibraz yerine geçer.”

Görüldüğü üzere usulüne uygun ve tahrif edilmemiş bir çekin ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmesi durumunda banka ödeme yapmak zorundadır. Nite-

ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

(3) Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar.

2. Takvim farklılığı MADDE 797- (1) Çek, takvimleri farklı olan iki yer arasında çekildiği takdirde; düzenlenme günü, ödeme yerindeki takvimin onu karşılayan gününe dönüştürülür.

kim ödeme yapmayan banka Çek kanununun 3. maddesinin 7. fıkrası gereği gecikme cezaı ödeme yaptırımı ile karşı karşıya kalacaktır. Peki ileri tarihli bir çekin yani keşide edildiği tarihten daha sonraki bir tarihte düzenlenmiş gösterilen çekin keşide tarihinden önce bankaya ödeme için ibraz edilmesi durumunda muhatap bankanın ödeme zorunluluğu var mıdır? Yukarıda izah ettiğimiz üzere çekler ödeme aracı olup kural olarak çekte

vade yoktur. Nitekim yasa gereği keşide edilen ileri tarihli bir çekin ibraz süresinden önce muhatap bankaya ödeme için ibraz halinde karşılığının olması halinde ödenmesi gerekir. Kaldı ki, Ticaret Kanunumuzun 795. maddesinin ikinci fıkrası da bunu emretmiştir. Ancak 6273 sayılı ÇEK KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN'un 6. maddesi ile 5941 sayılı Çek Kanunu'na geçici 3. madde eklemiş ve bu maddenin 5. fıkrası;

"(5) 31/12/2017 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir."

şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeyle birlikte 31/12/2017 tarihine kadar çekin muhatap bankaya

ibrazı geçersiz hale getirilmiş ve çek bir nevi bono ve poliçeye yaklaştırılarak vadeli hale getirilmiştir. Böylece muhatap banka çekin yasal ibraz süresinden önce ödenmesi için ibrazı halinde çekin karşılığı olsa da olmasa da hiçbir işlem yapmayacak ve çekin karşılı yoksa bile karşılıksız çek keşide etmekten dolayı kanundaki müeyyidelere başvurulamayacaktır. Kaldı ki çeklerin çek mevzuatındaki değişikliklerle vadeli hale getirilmesi 6273 sayılı kanundan daha önceye dayanmakta olup çekte vadenin önü 28.02.2009 tarihli ve 5838 sayılı kanunla açılmış ve bu tarihten itibaren ve daha sonra yapılan değişikliklerle ileri tarihli çekin yasal ibraz tarihinden önce muhataba ibrazı

geçersiz hale getirilmiştir. Netice itibari ile 31/12/2017 tarihine kadar ileri tarihli çek keşide edilerek çek vadeli hale getirilebilecektir.

2003 YILINDA ÇEK KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLE HAPİS CEZASI MÜEYYİDESİNE TABİ KARŞILIKSIZ ÇEK KEŞİDE ETME SUÇU 2009 YILINDA KANUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLE SADECE ADLİ PARA CEZASI MÜEYYİDESİNE TABİ KILINMIŞTIR

Çek mevzuatındaki diğer önemli değişiklik ise karşılıksız çek keşide etmenin müeyyidesi ile ilgilidir. Nitekim 2003 yılında Çek Kanununda yapılan değişikliklerle hapis cezası müeyyidesine tabi karşılıksız çek keşide etme suçu 2009 yılında

kanunda yapılan değişikliklerle sadece adli para cezası müeyyidesine tabi kılınmıştır. Son olarak ise 31.01.2012 tarihli ve 6273 sayılı kanun ile idari para cezası yaptırımını da ortadan kaldırılarak karşılıksız çek keşide etmenin müeyyidesi "çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı" şeklinde değiştirilmiştir. 6273 sayılı kanunun 3. maddesi ile Çek Kanununun 5. maddesinde yapılan değişiklik şu şekilde olmuştur:

"5941 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin başlığı "Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı" şeklinde, üçüncü fıkrasında yer alan "hukukî ve cezaî sorumluluk" ibaresi "hukukî sorumluluk ile idarî yaptırım sorumluluğu" şeklinde, birinci ve onuncu fıkraları aşağıdaki

şekilde değiştirilmiş; ikinci, dördüncü, dokuzuncu ve onbirinci fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.”

ÇEK DÜZENLEME VE ÇEK HESABI AÇMA YASAĞI KARARI, “KARŞILIKSIZDIR” İŞLEMİNE TABİ TUTULAN ÇEKİN DÜZENLENMESİ SURETİYLE DOLANDIRICILIK, BELGEDE SAHTECİLİK VEYA BAŞKA BİR SUÇUN İŞLENMESİ HÂLİNDE DE VERİLİR

“(1) Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılması hâlinde, altı ay içinde hamilin talepte bulunması üzerine, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi hakkında, çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da çek hesabı sahibinin yahut talepte bulunanın yerleşim yeri Cumhuriyet savcısı tarafından, her bir çekle ilgili olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilir. Bu fıkra hükmüne göre çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı, “karşılıksızdır” işlemine tabi tutulan çekin düzenlenmesi suretiyle dolandırıcılık, belgede sahtecilik veya başka bir suçun işlenmesi hâlinde de verilir.”

“(10) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına karşı yapılacak başvuru ve itirazlar hakkında, 30/3/2005 tarihli

ve 5326 sayılı Kabahatler Kanununun kanun yoluna ilişkin hükümleri uygulanır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına karşı yapılan başvurunun kabulü hâlinde, bu kararlar ilgili olarak da sekizinci fıkra-daki bildirim ve yayımlanma usulü izlenir.”

Görüldüğü üzere karşılıksız çek keşide etmek “kabahat” niteliğine haiz kılınmış olup çekin yasal süresinde muhatap bankaya ibrazı sonucu karşılıksızdır işlemi görmesi durumunda yetkili hamil, karşılıksızdır işleminden itibaren 6 ay içinde yetkili Cumhuriyet başsavcılığına çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi hakkında her bir çekle ilgili olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmesini talep edebilecektir. Nitekim burada yetkili Cumhuriyet Savcılığı çekin tahsil için bankaya ibraz edildiği veya çek hesabının açıldığı banka şubesinin bulunduğu yer ya da çek hesabı sahibinin yahut talepte bulunanın yerleşim yeri Cumhuriyet Savcılığı’dır. Karşılıksız çek keşide eden kişi hakkında uygulanan yasağın kaldırılması Çek Kanunu’nun 6. maddesinde düzenlenmiş ve koşulları sayılmıştır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması başlıklı madde şu şekildedir;

“(1) Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden

itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na 5’inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.”

“(2) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının verildiği yer Cumhuriyet başsavcılığına başvurularak talebin geri alınması hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.”

“(3) Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kayıt, kaydın girildiği tarihten itibaren her hâlde on yıl geçmesiyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından resen silinir ve bu işlem ilân olunur.”

Nihayet itibarıyla kanatımla geline nokta yasa koyucu fiili durum ile yasal durumu paralel hale getirerek çekin itibarının geri getirilmesi ve hatalı uygulamadan kaynaklanan mağduriyetleri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Kanunda belirlenen süre geçtikten sonra çekin yine Ticaret Kanununda belirlendiği gibi asli kullanım şeklinde tekrar ticari hayatımızda yer alacağını düşünüyorum.

Tekrar sizlere hitap edebilme şansını bana tanıyan Çorapland ailesine , sayın Başkan Hüseyin Öztürk’e , araştırmaları ile

makalelerde desteğini esirgemeyen Stajyer Avukat Koray Aygün’e teşekkür eder, hepinize hayırlı kazançlar dilerim.

Yasa koyucu fiili durum ile yasal durumu paralel hale getirerek çekin itibarının geri getirilmesi ve hatalı uygulamadan kaynaklanan mağduriyetleri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Kanunda belirlenen süre geçtikten sonra çekin yine Ticaret Kanununda belirlendiği gibi asli kullanım şeklinde tekrar ticari hayatımızda yer alacağını düşünüyorum”